

YMCHWIL GYMDEITHASOL RHIF:

29/2016

DYDDIAD CYHOEDDI:

16/03/2016

Gwerthusiad o Cymraeg y Gweithle: Adnodd Diagnostig Rheoli ar gyfer Sgiliau Iaith Gymraeg

Crynodeb Gweithredol

1. Cryflwyniad

- 1.1 Mae Cymraeg y Gweithle yn rhan o'r Rhaglen Gwella Sgiliau Arwain a Rheoli (ELMS) a ariannwyd gan Lywodraeth Cymru a Chronfa Gymdeithasol Ewrop (ESF). Mae dwy elfen i Cymraeg y Gweithle, gyda'r gyntaf wedi ei anelu at alluogi cyflogwyr i ddadansoddi pa sgiliau iaith Gymraeg mae'r gweithlu eu hangen (Adnodd Diagnostig i Reolwyr). Bwriedir i ail elfen Cymraeg y Gweithle ddadansoddi sgiliau iaith Gymraeg presennol cyflogaion a chanolbwyntio ar agweddau sydd angen eu gwella (Adnodd Diagnostig Sgiliau). Roedd Cymraeg y Gweithle yn anelu at weithio gyda tharged o 100 o gyflogwyr i gyd.
- 1.2 Rheolwyd Cymraeg y Gweithle o fewn Llywodraeth Cymru gydag agweddau o'r gwaith wedi'u hallanoli i Gyd-bwyllgor Addysg Cymru (CBAC) a Fusion Workshop Cyf.
- 1.3 Er i raglen ELMS gael ei dynnu'n ôl yn 2014, mae Cymraeg y Gweithle yn dal i fod ar gael fel adnodd i gyflogwyr yn y sector cyhoeddus, y sector preifat a'r trydydd sector gwirfoddol yng Nghymru i'w ddefnyddio'n rhad ac am ddim.

2. Gwerthusiad o Cymraeg y Gweithle

- 2.1 Yr amcan yw rhoi gwerthusiad terfynol, crynodol o Cymraeg y Gweithle gan adeiladu ar dystiolaeth gynharach a gasglwyd fel rhan o'r gwerthusiadau interim a diweddarau ar raglen ELMS yn ehangach.
- 2.2 Comisiynwyd Old Bell 3 Cyf, mewn cysylltiad â York Consulting LLP a IFF Research Cyf., gan Lywodraeth Cymru ym Mai 2012 i gynnal gwerthusiad hirdymor o'r Rhaglen Gwella Sgiliau Arwain a Rheoli (ELMS) yng Nghymru.
- 2.3 Mae'r fethodoleg ar gyfer y gwerthusiad crynodol yma o Cymraeg y Gweithle wedi cynnwys:
  - adolygu dogfennau polisi, strategaeth ac ymchwil perthnasol i asesu'r cyd-destun strategol ar gyfer cyllido Cymraeg y Gweithle yn wreiddiol ac y gweithredodd ynddo wedi hynny
  - adolygu gwybodaeth monitro a thystiolaeth werthusol a gafwyd gan CBAC yn

cynnwys canfyddiadau o ddau arolwg ar y we

- paratoi canllawiau trafod lled-strwythuredig i'w defnyddio mewn gwaith maes ansoddol gyda rhanddeiliaid allweddol prosiect Cymraeg y Gweithle a chyflogwyr a chyflogeion a gymerodd ran yn y cynllun
- cynnal cyfweiliadau ansoddol gyda naw rhanddeiliad yn cynnwys swyddogion Llywodraeth Cymru, CBAC a WEFO
- cynnal gwaith maes ansoddol gyda phum cyflogwr a deuddeg o gyflogeion a ddefnyddiodd neu a gymerodd ran yn yr Adnodd Diagnostig Sgiliau.

3. Canfyddiadau Ymchwil

Tystiolaeth Ymchwil, Polisi a Chyd-destun Deddfwriaethol^{xxxxxx}

- 3.1 Dangosodd y gwerthusiad fod nifer o astudiaethau ymchwil a gynhaliwyd yn flaenorol yng Nghymru yn tystiolaethu nad oes gan y rhan fwyaf o gyflogwyr ddulliau ffurfiol ar gyfer asesu sgiliau iaith Gymraeg eu gweithlu.
- 3.2 Mae Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg Llywodraeth Cymru yn cynnwys ymrwymiad polisi clir i ddatblygu dull ar-lein ar gyfer asesu sgiliau iaith Gymraeg o fewn y gweithle.
- 3.3 Mae nifer o Safonau'r Gymraeg a gyflwynir gan y Comisiynydd iaith yn ei gwneud yn ofynnol i gyflogwyr gynnal mesurau yn gysylltiedig gyda chynllunio a hyfforddiant gweithlu'n ymwneud â'r Gymraeg. Mae Cymraeg y Gweithle, a'r Adnodd Diagnostig Sgiliau yn benodol, yn rhoi datrysiad addas i gyflogwyr lle y bydd Safonau'r Gymraeg yn weithredol, fel rhan o weithgareddau cynllunio gweithle ehangach sy'n eu helpu i ennill a chydymffurfio gyda'r safonau hyn.
- 3.4 Mae'r cysylltiadau polisi rhwng hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle a gwella sgiliau arweinyddiaeth a rheoli (prif ffocws y Rhaglen ELMS y cafodd Cymraeg y Gweithle ei hariannu ganddi) rywfaint yn amwys.

Dyluniad a Gweithrediad

- 3.5 Canfu'r gwerthusiad i CBAC a Fusion Workshop Cyf gydweithio'n dda a bod y cynnyrch gorffenedig, adnodd diagnostig ar-lein gydag asesiadau ar gyfer darllen, ysgrifennu, siarad a gwrando yn gysylltiedig â disgrifiadau lefel Cymraeg i Oedolion, yn cyfateb yn agos â'r nodau gwreiddiol ar gyfer yr Adnodd.
- 3.6 Fodd bynnag, ni ddatblygodd yr Adnodd Sgiliau i Reolwyr yn ôl y bwriad. Yn hytrach nag adnodd diagnostig rhyngweithiol, mae'r hyn a gynhyrchwyd mewn gwirionedd yn Ganllaw Cynllunio Gweithle mwy goddefol a chyffredinol ar ffurf dogfen PDF a gyhoeddir ar wefan Cymraeg y Gweithle. Hefyd treuliyd cryn dipyn o amser i ddatblygu Canllaw Cynllunio Gweithle ac ni chafodd ei lansio hyd Ionawr 2015, tua phedair blynedd ar ôl y syniad gwreiddiol am Adnodd Sgiliau i Reolwyr.
- 3.7 Canfu'r gwerthusiad hefyd fod diffyg ffocws a strategaeth yn nhermau hyrwyddo Cymraeg y Gweithle a'r Adnodd Diagnostig Sgiliau i gyflogwyr a allai fod eisiau ei

ddefnyddio.

Targedau Perfformiad a Gwariant

- 3.8 Roedd gan Cymraeg y Gweithle darged o gefnogi 100 o gyflogwyr yng Nghymru. Roedd 106 o gyflogwyr wedi cofrestru ar gronfa ddata CBAC yn Ionawr 2015. Roedd cyflogeion i 75 o'r cyflogwyr hyn wedi defnyddio'r Adnodd Diagnostig Sgiliau mewn gwirionedd.
- 3.9 Dengys gwerthusiad mewnol gan CBAC fod mwyafrif y cyflogwyr a gofrestrodd wedi'u lleoli yn Nwyrain Cymru, gyda'r rhan fwyaf yng Nghaerdydd.
- 3.10 Cyrff sector cyhoeddus yw'r rhan fwyaf o gyflogwyr a gofrestrodd i ddefnyddio'r Adnodd Diagnostig Sgiliau. Daw'r rhan fwyaf o'r cyflogwyr o'r sector Addysg, gyda Llywodraeth neu Lywodraeth Leol yn dilyn.
- 3.11 Dengys data CBAC fod cyfanswm o 943 o gyflogeion yn ddefnyddwyr cofrestredig. Fodd bynnag, ni fydd pob un ohonynt yn gyflogeion unigol gan i rai cyflogwyr greu nifer o gyfrifon sy'n amharu rhywfaint ar y data yng nghyswllt cyfanswm nifer y cyflogeion a gynhaliodd asesiadau mewn gwirionedd.
- 3.12 Menywod yw mwyafrif (tua 70 y cant) y cyflogeion a gofrestrodd ar gronfa ddata yr Adnodd Diagnostig Sgiliau.
- 3.13 £688,000 oedd y gyllideb wreiddiol ar gyfer Cymraeg y Gweithle. Roedd hyn yn un y cant o gyfanswm cyllideb wreiddiol rhaglen ELMS. Fel ym Mawrth 2014, gwariwyd cyfanswm o £331,000 ar Cymraeg y Gweithle, 48 y cant o'r gyllideb wreiddiol. Roedd gwir gost uned fesul cyflogwr a gefnogwyd gan yr Adnodd Diagnostig Sgiliau 36 y cant yn is nag a fwriadwyd ar sail y gyllideb a thargedau gwreiddiol sy'n cynrychioli gwerth da am arian.

Safbwynt Defnyddwyr

- 3.14 Cafodd y rhan fwyaf o gyflogwyr eu cymell i ddefnyddio'r Adnodd Diagnostig Sgiliau fel rhan o weithgareddau ehangach cynllunio gweithlu gan cynnwys archwiliadau sgiliau. Diffyg amser neu alluedd fu'r prif rwystr a nodwyd gan gyflogwyr oedd wedi cofrestru ond na aeth ymlaen i ddefnyddio'r Adnodd Diagnostig Sgiliau a'i asesiadau.
- 3.15 Roedd elfen hunanasesu yr Adnodd Diagnostig Sgiliau yn addas ac yn ychwanegu gwerth yn nhermau gosod yr asesiadau ar y lefel gywir ar gyfer y cyflogeion a gymerai ran. Fe wnaeth rhai cyflogeion 'ei chwarae'n ddiogel' er mwyn peidio gor-ddweud eu sgiliau iaith Gymraeg. Fodd bynnag, gallai'r feddalwedd addasu pa mor anodd oedd asesiadau wrth i'r cyflogeion eu gwneud.
- 3.16 Bu CBAC yn gweithio mewn modd rhagweithiol i hyrwyddo Cymraeg y Gweithle a'r Adnodd Diagnostig Sgiliau ac roedd y gwaith hwn yn allweddol er mwyn galluogi cyflogwyr ddod i wybod amdano.
- 3.17 Yn gyffredinol roedd adborth defnyddwyr ar yr Adnodd Diagnostig Sgiliau yn gadarnhaol er bod ambell fater yn codi gan gynnwys y potensial i amlygu meysydd ar gyfer gwella (ar gyfer cyflogeion unigol) wrth gyflwyno canlyniadau eu profion. Roedd cyflogeion a wnâi asesiadau gwranddo a siarad yn fwy tebygol o roi gwybod

am broblemau technegol ac roedd yr adborth cyffredinol ychydig yn llai cadarnhaol yng nghyswllt y ddau brawf hyn (o gymharu â darllen ac ysgrifennu).

- 3.18 Bu canmol gan gyflogwyr a chyflogeion am effeithiolrwydd a chysondeb CBAC wrth farcio a dychwelyd canlyniadau. Yn gyffredinol, bu cyflogwyr a staff hefyd yn fodlon iawn gyda'r ffordd y cyflwynwyd canlyniadau. Bu'r ffaith y cysylltwyd hyn gyda lefelau Cymraeg i Oedolion yn neilltuol o ddefnyddiol.

Yr Effeithiau

- 3.19 Bu'r Adnodd Diagnostig Sgiliau yn adnodd ategol defnyddiol i gyflogwyr yn eu gweithgareddau cynllunio gweithlu, er nad yw pawb wedi'i ddefnyddio yn y ffordd hon. Defnyddiodd rhai cyflogwyr ganlyniadau'r Adnodd Diagnostig Sgiliau i wneud penderfyniadau gwybodus am fuddsoddi mewn hyfforddiant iaith Gymraeg ac ystyried/penderfynu sut y dynodir y Gymraeg mewn swyddi gwag sy'n cael eu hysbysebu.
- 3.20 Mae p'un ai a gymerodd cyfran ddigonol o staff ran yn ffactor allweddol yn y graddau y defnyddiodd cyflogwyr y canlyniadau yn nhermau cynllunio gweithlu. Teimlai'r rhan fwyaf o gyflogwyr a ddefnyddiodd yr Adnodd Diagnostig Sgiliau fod y canlyniadau wedi rhoi darlun cliriach iddynt o sgiliau a galluoedd eu gweithlu yn y Gymraeg.
- 3.21 Nid oedd Llywodraeth Cymru yn monitro dilyniant cyflogeion a aeth ymlaen i ymrestru ar gyfer cyrsiau Cymraeg i Oedolion ar ôl cwblhau'r Adnodd Diagnostig Sgiliau. Byddai hyn wedi bod yn ychwanegiad defnyddiol i'r prosiect a dangosodd yr ymchwil ansoddol nifer o enghreifftiau lle'r oedd dilyniant i hyfforddiant yn y Gymraeg wedi digwydd gyda lefelau cadarnhaol o briodoliad.
- 3.22 Mae peth tystiolaeth fod yr Adnodd Diagnostig Sgiliau wedi arwain at effeithiau cadarnhaol ar ddiwylliant sefydliad yn cynnwys y Gymraeg yn cael proffil uwch yn y gweithle a staff yn cael eu hannog a'u cefnogi gan gydweithwyr mewn gwahanol ffyrdd anffurfiol i ddefnyddio'r iaith yn y gwaith.

Mae tystiolaeth hefyd fod yr Adnodd Diagnostig Sgiliau wedi arwain at rai effeithiau cadarnhaol ar gyfranogwyr unigol. Soniodd cyfranogwyr am ymdeimlad o gadarnhad neu ddilysiad ar lefel eu sgiliau iaith Gymraeg. Mae hefyd wedi helpu rhai cyflogeion i gyfiawnhau ymwneud â hyfforddiant yn y Gymraeg ac wedi eu helpu i sicrhau eu bod wedi dewis hyfforddiant ar y lefel fwyaf priodol iddynt.

4. Argymhellion

- 4.1 Yn seiliedig ar y dystiolaeth a gasglwyd ac a ddadansoddwyd, mae'r gwerthusiad yn gwneud cyfres o bedwar argymhelliad.
- 4.2 Argymhelliad 1. Ar ôl buddsoddi i ddatblygu Cymraeg y Gweithle, mae angen i Lywodraeth Cymru yn awr ystyried a phenderfynu sut y gellid manteisio i'r eithaf ar gynyddu ei werth i gyflogwyr a'u cyflogeion yng Nghymru yn y dyfodol.
- 4.3 Argymhelliad 2. Er mwyn cynyddu gwerth a defnydd Cymraeg yn y Gweithle i'r eithaf yn y dyfodol, bydd angen i Lywodraeth Cymru ddynodi a dyrannu adnoddau ychwanegol i barhau i hyrwyddo, gwasanaethu a maes o law efallai i ddatblygu ac uwchraddio'r wefan a'r Adnodd Diagnostig Sgiliau. Byddai angen i'r buddsoddiad

hwn roi ystyriaeth i'r galw tebygol yn y dyfodol er mwyn sicrhau fod adnoddau cyflenwi yn gymesur gyda'r galw a hefyd i sicrhau fod ansawdd ac effeithiolrwydd yr asemiadau'n parhau'n uchel. Heb y buddsoddiad parhaus hwn, mae'r defnydd o Cymraeg y Gweithle yn debygol o ostwng yn gyflym ac ni fydd yr adnoddau amrywiol yn cael eu defnyddio. Byddai hyn yn golygu bod risg y caiff ymrwymiad polisi allweddol yn y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg ei esgeuluso.

- 4.4 Argymhelliad 3. Dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu strategaeth gyfathrebu glir er mwyn ymgysylltu ac ymrwymo partneriaid allweddol megis Canolfannau Cymraeg i Oedolion, Comisiynydd y Gymaeg a rhwydweithiau proffesiynol eraill sy'n ymwneud ag adnoddau dynol ac iaith i helpu hyrwyddo ymwybyddiaeth o Cymraeg yn y Gweithle. Dylai'r strategaeth gyfathrebu hefyd osod adnodd mwy soffistigedig i ddynodi a thargedu'n strategol ddarpar gyflogwyr yn y sector preifat a'r trydydd sector yn ogystal â'r rhai y bydd Safonau'r Gymraeg yn berthnasol iddynt yn y dyfodol agos.
- 4.5 Argymhelliad 4: Dylai Llywodraeth Cymru ymchwilio os gellir rhoi dull syml, cost-isel yn ei le i fonitro dilyniant defnyddwyr cofrestredig yr Adnodd Diagnostig Sgiliau i gysiau Cymraeg i Oedolion fel y gellir dadansoddi'r wybodaeth yma a'i defnyddio i helpu targedu adnoddau'n effeithlon yn y dyfodol.

Awdur: Huw Bryer

Adolygwyr: Gareth Williams ac Angharad Thomas

Adroddiad ymchwil llawn: Gwerthusiad o Cymraeg y Gweithle: Adnodd Diagnostig Rheoli ar gyfer Sgiliau Iaith Gymraeg

Ar gael yn: <http://gov.wales/statistics-and-research/evaluation-enhancing-leadership-management-skills-programme/?lang=cy>

Safbwyntiau'r ymchwilydd ac nid o reidrwydd rhai Llywodraeth Cymru yw'r safbwyntiau a fynegir yn yr adroddiad hwn.

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â:

Siân Williams

Is-Adran Ymchwil Gymdeithasol a Gwybodaeth

Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi

Llywodraeth Cymru, Parc Cathays

Caerdydd, CF10 3NQ

E-bost: sian.williams50@wales.gsi.gov.uk